

Byraadet vedtog at overdrage til Overretsfagsfører Kjer at føre Sagen for Kommunen.

²²⁸/₇₆. Man fortsatte og tilendebragte anden Behandling af Kommunens Budget for 1877.

³⁰¹/₇₆. Markudvalget meddelte at have affluttet foreløbig Handel med Proprietær Houmann om Kjøbet af 2 Tdr. Land à 2000 Kr. pr. Td. Land til Indretning af Møddingspladsjer. Man overdrog til Kjer at bringe Handelen i Orden.

Modet den 2. November.

²²²/₇₄. Udvalget for Byens Udvidelse og Belyggelse og Bro-lægningsudvalget forelægge en Beretning angaaende de indkomne Projekter til Broen over Fiskergade, Mølleaen og Magade med Bedømmelse af disse og Indstilling om de udsatte Honorarer, saa lydende:

„Efter de udstedte Bekjendtgjørelser er der fremkommet 16 Stkr. Projekter til en Broforbindelse mellem Søndergade og St. Klemens Torv, hvilke med tilhørende Overflag af Stadsingeniøren specielt ere blevne gennemgaaede og reviderede i alle Enkeltheder.

Paa Grund af Sagens store Betydning billigede Byraadet Udvalgets Indstilling om at benytte yderligere teknisk Hjælp til Bedømmelsen af de indkomne Konkurrencearbejder, og efter at Udvalget forgjæves havde søgt denne hos her i Byen boende Teknikere, henvendte det sig til Hr. Ingeniør-Kaptajn Asmusen, der overtog Svoret, og Udvalget er trygt ved at have en saa anerkjendt duelig og paalidelig Mands omhyggelige Undersøgelse at støtte sig til i en Sag, hvor det naturligvis for Ikke-Teknikere er saare vanskeligt at danne sig nogen selvstændig Mening.

Efter at Hr. Ingeniør-Kaptajn Asmusen selvstændig har gennemgaaet alle Tegninger og Overflag, har han med Stadsingeniøren paa ny gennemgaaet Alt, og Resultatet af deres Undersøgelser og Overvejelser foreligger nu i hoslagte af dem i Forening under 10. ds. afgivne Betænkning, i hvis Følge de foreslaa, at Projektet mærket AFA tillægges den udsatte Præmie.

Efter gjentagne mundtlige Forklaringer og Forhandlinger imellem Teknikerne og Udvalget har dette i sin Helhed sluttet sig til denne Afgjørelse, og indstiller derfor til Byraadet, at Planen „AFA“, som den brugbareste jaavel i Henseende til Udførbarhed som Prisbillighed, tilkjendes Prisen, og at dens Forfatter saaledes tillægges det udsatte Honorar, 1500 Kr.

Udvalget skal tillade sig at tilføje, at blandt de øvrige indkomne Konkurrencearbejderer der især to, med Mærkerne „Kommunikation“ og „AT. 18“, som paa en saa smuk og anerkjendelsesværdig Maade løse Opgaven, at der mulig kunde have været Anledning til en Fordeling af Præmien med Andel til disse, hvis saadant efter Udbydelses-Betingelserne havde været tilstedeligt.

Udvalgene for Byens Udvidelse og Bebyggelse samt for Bro-lægningsvæsenet.

Aarhus d. 16. Oktober 1876.

A. G. B. Knudsen. Chr. Rjer. H. F. Baesø. Carl Lange.
Chr. Lund. Bartels. A. B. Holm.“

De Herrer Teknikeres Betænkning var saa lydende:

„Til Udvalget for Bedømmelsen af Forslagene til en Broforbindelse mellem Søndergade og St. Klemens Torv.

Bed hermed at tilbagevende de til Bedømmelse indjendte 16 Projekter til en Broforbindelse mellem Søndergade og St. Klemens Torv tillade vi os at fremsætte for det ærede Udvalg de Bemærkninger, som vi tro at burde gjøre ved de enkelte Forslag.

Nr. 1, Projektet mrf. 0—0, lader sig ikke bedømme, da det kun foreligger som Udkast uden Overslag og Beskrivelse.

Nr. 2, Projektet mrf. Ved fælles Hjælp, lader sig ikke bedømme, da Jerndelenes Dimensioner ikke ere angivne og ikke beregnede. Beklædningsmuren og Brodækkene ere for svage. Overslagssum Kr. 157,000.

Nr. 3, Projektet mrf. Jylland, er ubrugeligt. Jernbroerne ere rimeligvis ikke beregnede, da Bæreevnen for enkelte Stykker er alt for stor og for andre alt for lille. Overslagssum Kr. 196,000.

Nr. 4, Projektet mrf. V. T. 92, har en Jernbro over Møllea og Lagade, derimod kun en Træbro over Fiskergade. Paa de mellemliggende Rum dannes Broforbindelsen af en Jorddæmning, tilbøielig indfattet af Beklædningsmure; men paa Grund af Jordstraaningerne over Beklædningsmurene, der ere for svage til

at modstaa Jordtrykket, medfører Projektet en alt for stor Expropriationsudgift. Styrkeberegning mangler. Overslagssum Kr. 118,550.

Nr. 5, Projektet mrf. n. I., har Træbroer over Aaen og de to Gader. Broernes Bæreevne er utilstrækkelig. Ligeledes ere Vællædningsmurene for svage, idet Forfatteren har forudsat, at de for at modstaa Jordtrykket skulle belastes med derpaa opførte høje Bygninger. Da Projektet saaledes i alle dets Enkeltheder er enten mangelfuldt eller uudsørligt, er det uden Betydning, at Overslagssummen kun er Kr. 44,000.

Nr. 6, Projektet mrf. H. S., har Jernbroer og Mellemrume mellem Broerne udfyldte med Hvælvinger. Projektet giver i øvrigt intet Bidrag til Opgavens Løsning, da Jerndimensionerne hverken ere angivne eller beregnede, Murtykkelserne tildels ere for svage og Murene delvis ikke ere førte ned til fast Bund. Overslagssum Kr. 140,000.

Nr. 7, Projektet mrf. J. & P., har ligeledes Jernbroer over Aaen og Gaderne, og for at skaffe Adgang til de hvælvede Rum mellem Aaen og Fiskergade bygger Forfatteren syd for Mølleaaen en Viadukt svarende til Broen over Nagade, hvilket Anlæg medfører uforholdsmæssige Bekostninger. Der mangler Styrkeberegning. Jernbroerne ere uheldigt konstruerede. I Overslaget, der angiver en Bekostning af 100,000 Kr., ere enkelte Priser for lave.

Nr. 8, Projektet mrf. H. C., løser Opgaven paa samme Maade som de to foregaaende Forfattere, men uden tilstrækkelig Gjenarbejdelse i Enkelthederne til derefter at bedømme Projektets Udførbarhed. Tegningen viser dog flere Konstruktionsfejl. Overslagssum Kr. 171,078, 50.

Nr. 9, Projektet mrf. Quod felix faustumque sit, løser Opgaven paa samme Maade som den foregaaende Forfatter, men med Træbro over Fiskergade. Enkelte Dimensioner ere for svage, saasom Træbjælkerne over Fiskergades Bro og Hvælvingestykkerne. Overslagssum Kr. 110,000.

Nr. 10, Projektet mrf. A. L. S., løser Opgaven paa samme Maade, men har en flodset Konstruktion af Broen over Mølleaaen og Nagade. Enkelte af de angivne Dimensioner ere for svage, og Overslagssummen, Kr. 90,000, er baseret paa for lave Enhedspriser.

Nr. 11, Projektet mrf. Verkehr, adskiller sig deri fra de foregaaende, at de Rum, som ved de andre Projekter ere over-

hvælvede, her overspændes med Bladejernsdragere, hvilende paa murede Piller. Hovedindvendingen mod dette Projekt er, at Brodækket dannes af Makadamisering paa Plantedæk. Overslagspriserne ere gennemgaaende for lave. Overslagssummen Kr. 89,000.

Nr. 12, Projekt mrf. O. E., overspænder hele Rummet med paraboliske Jerndragere, som bære Jerntværdragere, paa hvilke Træbrodækket hviler. Den lange Jernkonstruktion gjør Broen umotiveret kostbar at bygge, og det lange Trædæk gjør den meget kostbar at vedligeholde. Overslagssum Kr. 368,000.

Nr. 13, Projektet mrf. Steinbrenner, overspænder hele Afstanden med en Række murede Hvælvinger. Foruden at Projektet tilbels giver en bredere Kjørebane, end forlangt, medfører det den store Fordel, at Vedligeholdelsesomkostningerne vilde blive forholdsvis ubetydelige; men den forlangte frie Højde af 10 Fod over Fiskergade og Nagade have kun over Gaden Midte og kan ved denne Bygningsmaade ikke skaffes i hele Gadebredden, uden at Gaderne sankes, da Hvælvingerne allerede ligge saa nær Brolægningen, som det paa nogen Maade er til-ladeligt. Overslagssummen er Kr. 125,000.

Da Projekterne Nr. 1--13 enten ere ufuldstændigt udarbejdede eller for kostbare dels i Bygning, dels i Vedligeholdelse, eller endelig indeholde væsentligere Mangler i Konstruktionen, bliver der altsaa kun tilbage 3 Projekter, som vi mene kunne blive Gjenstand for Prisbedømmelse.

Af disse skulle vi først nævne:

Nr. 14, Projektet mrf. Kommunikation, der har den store Fordel at have et permanent Brodæk, og i hvilket der er forudsat en dog kun maaske i en større By mulig Anvendelse af Rummene under Broen, nemlig som Kældere for de tilstødende Bygninger. Projektet er imidlertid temmelig kostbart (Overslagssummen er Kr. 163,000), og vi anse det for farligt at bygge et saa uelastisk Brodæk, som Forfatteren har foreslaaet, der ikke afgiver tilstrækkelig Sikkerhed mod Jugtighedens Nedtrængen, og hvis Istandsættelse er meget vanskelig, og endelig kunne vi ikke billige, at Forfatteren deler Broen over Mølleaaen og Nagade i to Fag. Buffelpladerne ere vendte forkert.

Nr. 15, Projektet mrf. A. T. 18, har den Fejl, at Opstigningen fra St. Klemens Torv til Broen over Nagade er 1:20;

men dette kan rettes uden væsentlig Forandring i Forslaget, da den frie Højde over Lagade er 13 Fod. Broen over Fissergade er 2 Fod for kort. Den søndre Pille i Mølleaabroen har ikke Tykkelse nok til at modstaa Jordtrykket og bør derfor forbindes med den nærmeste Hvelvingsspile. Overslagsprisen paa Hvelvingsmurværket (ca. Kr. 0,80 pr. Rbfod) er for lav. Overslagssummen, Kr. 109,000, maa derfor forhøjes ca. 10,000 Kr. Broerne have Trædække, og deres Vedligeholdelse er derfor større, end hvis Brodækket var permanent.

Nr. 16, Projektet mrf. A. F. A., er udarbejdet med stor Omhyggelighed i alle dets Enkeltheder; det har ligesom Nr. 14 permanent Brodæk, men dette er konstrueret saaledes, at de mod hint nævnte Indvendinger bortfalde. Vi anse det for en Fordel, at Hvelvingerne ere byggede af Beton i Stedet for af Murværk; ligeledes vinder Broen over Mølleaaen ved, at Dragene ere lagte under samme. Af mindre Indvendinger, der kunne gøres mod Projektet, skulle vi nævne: at Hvelvingsspillerne bør formøres i Cement i Stedet for i Kalk, at Beflædningsmurene bør forstærkes lidt og funderes lidt dybere, at Længdedragerne under Mølleaabroen bør gøres nogle Tommer højere, at Tværdragernes Stamme for Prisbillighedens Skyld bør gøres rektangulær, og at Konfollerne under Mølleaabroens Gangbroer bør konstrueres som Gitter. Overslagssummen, Kr. 130,000, anse vi baseret paa rigtige Enhedspriser; men den maa formentlig forhøjes til Kr. 135,000, dels paa Grund af de foreslaede Forandringer, dels fordi der formentlig bør sættes Rækværk paa de Dele af Broforbindelsen, hvor Forfatteren har forudsat, at Bygningerne skulle danne Indhegningen.

I Genhold til Ovenstaaende foreslaa vi, at den udlovede Præmie tildeles Forfatteren af Projektet mrf. A. F. A.

Aarhus den 10. Oktober 1876.

S. M. Asmusen. P. B. Obel."

Byraadet vedtog at tildele Indsenderen af Projektet under A. F. A. den udsatte Præmie af 1500 Kr. Ved Aabningen af den forseglede Billet, der var indsendt med Forslaget, fandtes Forfatteren at være Premierløjtnant N. F. Andersen af Ingeniørkorpsjet i Kjøbenhavn. Man besluttede at offentliggjøre Udfaldet af Konkurrencen efter den nedsatte Komites Vedømmelse, ogsaa med Hensyn til de to anerkjendende bedømte Projekter „A. T. 18“ og „Kommunikation“,

og at tilbagefende samtlige Projekter, med Undtagelse af det prisbedømte, til rette Bedkommende. Derhos vedtog man at overdrage til det bestaaende Udvalg at tilvejebringe Oplysning om, hvilket Beløb der vil medgaa til Expropriationsomkostninger, dels efter det nu foreliggende, dels efter det ældre Projekt til en lav Bro, samt at undersøge, om der hos dem, der ere nærmest interesserede i Broens Tilblivelse, er Stemning for at bidrage til Expropriationsudgifterne.

²⁵⁶/₇₄. Der meddeltes en Kommunikation af en Skrivelse fra Indenrigsministeriet til Stiftamtet af 24. Oktober, betræffende Afgiften efter Forordn. 18. Oktober 1811, saa lydende:

„Efter Modtagelsen af den med Amtets behagelige Skrivelse af 19. f. M. hertil indsendte, i Henhold til Indenrigsministeriets Cirkulære af 1. Decbr. 1874 af Aarhus Byraad afgivne Erklæring, betræffende en Regulering og Afløsning af de Kjøbstadjorder i Henhold til Forordn. af 18. Oktober 1811 paahvilende Afgifter til Kommunens Kasse, skulde man til behagelig Efterretning og videre Bekjendtgjørelse for Byraadet tjenstligt melde, at Ministeriet herved meddeler Samtykke til de af Aarhus Kommune med de udenbys Ejere af de under Kjøbstaden hørende Jordlodder Matr. Nr. 69 og 52 indgaaede Overenskomster, hvorefter den bemeldte Ejendomme paahvilende Bygafgift samt Rekognition efter Forordn. 1811 § 7 fastsættes til en uforanderlig aarlig Afgift af 3 Kroner pr. Tde. Land, der kan afløses ved en Kapitalindbetaling af det 20-dobbelte.

I Forbindelse hermed undlader man derhos ikke lige tjenstligt at tilføje, at Ministeriet ikke har noget imod, at Byraadet paa samme Vilkaar søger at afflutte Overenskomster dels med de øvrige udenbys Ejere af Kjøbstadgrunde, nemlig Ejeren af Matr. Nr. 2, Holmstrupgaard i Brabrand Sogn, og Ejeren af Matr. Nr. 2 af Vestereng, Tilst Sogn, for saa vidt det maatte vise sig, at disse Jordlodder ere pligtige at svare Afgift efter Forordn. 1811 til Kommunens Kasse, dels med de indenbys Ejere af Kjøbstadjorder, naar Lejlighed dertil gives, altsaa navnlig naar de dem tilhørende Ejendomme maatte gaa over i udenbys Mands Besiddelse.

De Overenskomster, der i Henhold hertil maatte blive afsluttede, forventes hertil indsendte til Approbation.

Til

Aarhus Byraad.“

Man overdrog til det bestaaende Udvalg at bringe Sagen til endelig Ordning. (Se Mødet 23. Novbr.)

^{2/76}. Fra Sundhedskommissionen var modtaget en Erklæring af 24. Oktober over den i Mødet den 5. Oktober ommeldte Skrivelse fra Justitsministeriet, betræffende et Tillæg til Sundhedsvedtægten. Kommissionen fastholder vedblivende den Betragtning, at det vil være uheldigt, at forskellige Regler skulde være gjældende for Byggelse af Grunde i Nærheden af Byens Kirkegaard uden for Frederiksport paa dennes østlige Side og Kirkegaardens øvrige Sider, navnlig mod Syd, hvor Forholdene dog ere aldeles analoge med Forholdene mod Ost, men at den, saafremt Justitsministeriet ikke skulde kunne forandre sin herom udtalte Anskuelse, dog anser det for ønskeligt, at det omhandlede Tillæg udfærdiges i den Form og med det Indhold, som Ministeriet har stillet i Udsigt.

Byraadet henholdt sig til Kommissionens Erklæring og vedtog i Henhold hertil at indsende Sagen til Ministeriet.

(Se Mødet 21. Decbr.)

^{247/76}. Efter Forslag af Skoleudvalget vedtog man gennem Skoledirektionen at anmode Kultusministeriet om, at Samme vil tilstille Byraadet til Erklæring de Ansøgninger, der maatte indkomme om det for Tiden ledigt værende Embede som Overlærer ved Byens Borgerpigeskole. (Se Mødet 21. Decbr.)

^{248/76}. Ifølge Andragende fra Skolebestyrer, Cand. theol. Fenger og i Henhold til en afgiven Erklæring af Skoleudvalget vedtog Byraadet at tillade Kandidat Fenger for sin Skoles Vedkommende at benytte Borgerkolernes Gymnastiklokale paa de Vilkaar, som Udvalget nærmere maatte bestemme.

^{250/76}. Foranlediget ved en Henstilling fra Bygningskommissionen om Fastsættelse af en Byggelinie med Hensyn til Steder, som agtes opførte af Murerne Joh. Petersen og J. P. Nielsen samt Arbejdsmand N. J. Todberg paa Matr. Nr. 335 c paa Hjørnet af Sønderallé og Pistolstræde, vedtog Byraadet at erklære sig enig med Bygningskommissionen og Sundhedskommissionen i, at Afstanden mellem Stedernes Façader og den lige over for liggende Kirkegaards Jernstakit bliver 30 Alen, medens der ikke for Tiden fandtes Anledning til at forlange noget af den mellemliggende Grund afstaaet til det Offentlige.

^{251/76}. Efter Andragende fra Selskabet til Fremme af Smaaplantninger i Aarhus og Skanderborg Amter besluttede man af

Kommunens Kasse at understøtte det med et Beløb af 50 Kr. aarlig for 1877 og 1878.

²⁵⁴/₇₆. Der meddeltes en Kommunikation af en Skrivelse fra Kultusministeriet til Skoledirektionen af 20. Oktober, hvorefter et Andragende fra Frøken Cathinka Kamsløjs, Lærerinde i Haandgjerning ved Borgerpigeskolen, om fast Ansættelse ikke kan bevilges i Henhold til Lov 29. Marts 1867 § 5.

Man vedtog at kommunikere Skrivelserne til Skoleudvalget.

²⁵⁵/₇₆. Ifølge Andragende fra Murer Carstensen og i Henhold til Belysningsudvalgets derom afgivne Erklæring meddelte Byraadet Carstensen Tilladelse til at flytte den paa Hjørnet af Nyesgade og Sønderallé staaende Gaslygte ind paa hans paa bemeldte Hjørne byggede nye Hus, samt til der at anbringe endnu en Gaslygte, naar han selv afholder Udgiften til Gasværket samt refunderer Kæmmerkassen Brændeafgiften for den ene Lygte.

²⁵⁶/₇₆. Fra Auditor Møller i Fredericia var modtaget en Skrivelse, indeholdende Meddelelse om, at afdøde Frøken Sofie Secher af Aarhus i sit Testamente har bestemt 2,000 Kr. til et Legat for ugifte Piger og Enker, fortrinsvis af Familien Secher, efter Fundats af Byraadet.

Man vedtog at overgive Sagen til Legatudvalget for nærmere at forhandle med Auditor Møller.

²⁵⁷/₇₆. Ifølge Andragende fra Lærerinde ved Friskolens Haandgjerningskole Frøken Jennine Hansen og i Henhold til Skoleudvalgets Indstilling bevilgede Byraadet hende et personligt Lønningstillæg af 100 Kr. aarlig, fra 1. Januar 1877 at regne.

²⁵⁸/₇₆. Ifølge Skoleudvalgets Indstilling vedtog man at indstille konst. Lærer F. A. Nørgaard til fast Ansættelse ved Aarhus Kommunes Skolevæsen.

(I Byraadets Møde den 23. Novbr. fremlagdes en Skrivelse fra Skoledirektionen af 6. Novbr., hvori der meddeles Nørgaard fast Ansættelse.)

²⁵⁹/₇₆. Ifølge Andragende fra Tømrer Thorbrøgger m. fl. Beboere paa Banegaardsvejen og i Henhold til en afgiven Erklæring af Udvalget for Hovedafløb vedtog Byraadet at give Andragerne Tilladelse til, at en Rørledning for Grundvandet fra deres Ejendomme paa Banegaardsvejen maa slutte sig til den i Vejen allerede nedlagte, Byen tilhørende Ledning af 12 Tom. Rør, mod at den Ledning, der agtes anlagt, ligeledes bliver af 12 Tom. og ikke, som

paatænkt, af 9 Tom. Rør, samt mod at Andragerne paa egen Bekostning udstede og lade tinglæse en Deklaration med Hensyn til Rørledningen.

²⁶¹/₇₆. Der fremlagdes Udkast til Havnens Budget for 1877.
(Se Mødet den 9. Novbr.)

Mødet den 3. November.

¹⁹⁹/₇₅. Vandbygningsdirektøren, Statsraad Carlsen, var efter Ministeriets Opfordring kommen tilstede for at forhandle med Byraadet og meddele Oplysninger om Grundtrækkene for en Udvidelse af Havnen, ud over hvad der for Tiden er vedtaget og bortkontraheret.

Byraadet vedtog, efter at have hørt Vandbygningsdirektørens Udtalelser, at opfordre Havneudvalget til fremdeles at beskæftige sig med Sagen om Havnens Udvidelse.

Mødet den 9. November.

⁶³/₇₆. Der meddeltes en Skrivelse fra Eksekutorerne i Frøken Eva Elisabeth Ahnfeldts Bo, saa lydende:

„Til Aarhus Byraad.

Boet efter afdøde Frøken Eva Elisabeth Ahnfeldt her af Byen, der af os har været behandlet som Eksekutorer, er nu sluttet. Efter den Afdødes testamentariske Bestemmelse er hendes efterladte Formue, der udgjør 6,232 Kr., afgivet til Administration under Overformynderiet, indtil nogle Legatnydere ved Døden ere afgaaede og Kapitalen derefter ved opsparede Renter er opvoret til 8000 Kr. Naar dette Tidspunkt indtræder, bliver Summen at udbetale Aarhus Byraad og af dette at anvende til et Legat, som er underlagt Byraadets Bestyrelse. Til Oplysning for Byraadet ved Ordningen af disse Forhold, og for at det kan have fornødent Indseende med, at Testamentets Bestemmelser sse Fyldest, tillade vi os at fremsende: